

GENERALPLANEN FÖR STOCKHOLM

stadsplanekontorets förslag
upprättat under åren 1945—52

förutsättningar för generalplanen / målsättning
arkitektonisk aspekt / stor-stockholms storlek
och struktur / arbetsområden / bostadsområden
gemensamhetsanordningar / offentliga institu-
tioner / trafik och kommunikationer / grönom-
råden / teknisk service / investeringsplan / tidplan

STADSPLANEKONTORETS FÖRSLAG TILL
GENERALPLAN FÖR STOCKHOLMS STAD

1952

A GENERAL PLAN
FOR STOCKHOLM
1952

PREPARED BY THE TOWN PLANNING OFFICE OF THE CITY OF STOCKHOLM

GENERALPLAN
FÖR STOCKHOLM
1952

UTARBETAD AV STOCKHOLMS STADS STADSPLANEKONTOR

*Boken är tryckt av K. L. Beckmans Boktryckeri
med Mediaval från Genzsch & Heyse och
Garamond från The Monotype Corporation Ltd
på 100 grams oglättat tryckpapper från
AB Brusafors-Hällefors och 125 grams
konstryckpapper från Finbruken.
Klicbéerna från Grobmann & Eichelberg.
Planschererna reproducerade och tryckta vid
Generalstabens Litografiska Anstalt*

Stockholm 1952

FÖRORD

I samband med besvarandet av en av herr Gustaf Ahlbin väckt motion (nr 64/1942) om skyndsamma åtgärder för att rationellt tillgodogöra sig stadens marktillgångar och klarlägga de ekonomiska förutsättningarna vid planläggning av nya bostadsområden föreslog stadsbyggnadsborgarrådet Yngve Larsson i en den 9 maj 1944 avgiven promemoria, att en tidsbestämd generalplan skulle utarbetas för Stockholm. Stadskollegiet biträdde detta förslag, som den 19 juni 1944 lämnades utan erinran av stadsfullmäktige (utl. 233/1944). Fullmäktige godkände också den 29 januari 1945 ett av stadsplanenämnden framlagt förslag till arbetsplan för en dylik generalplaneutredning (utl. 26/1945). Enligt förslaget skulle borgarrådsberedningen utgöra huvudman för utredningsarbetet, som skulle utföras av speciellt anställd arbetskraft under stadsplanedirektörens ledning.

Generalplanarbetet igångsattes härefter under vintern och våren 1945, då en särskild generalplaneavdelning organiserades inom stadsplanekontoret och uppgifter infordrades från samtliga stadens förvaltningsgrenar om utvidgningsplaner och markbehov. Vidare skisserades de principiella utgångspunkterna och riktlinjerna för generalplaneutredningen. Synpunkterna sammanfattades i programskriften *Det framtida. Stockholm* (bih. 9/1945), som remitterades till de olika förvaltningarna och till vissa utomstående personer med hemställan om yttrande över målsättningen för den blivande generalplanen. Även de inkomna yttrandena ha tryckts som ett särskilt bihang till stadsfullmäktiges handlingar (bih. 13/1946).

Det egentliga generalplanarbetet, som därefter vidtog, har i viss mån fördröjts genom att utredningsmännen även tagits i anspråk för omedelbart aktuella stadsplaneproblem i samband med den fortskridande exploateringen, såsom exempelvis arbetet med en generalplan för Södra Spånga (utl. 382/1950),

och andra påträngande uppgifter. Våren 1948 förelågo förutsättningar och normer för generalplanen utarbetade i ett första utkast jämte vissa konkreta förslag beträffande trafikaneläggningar. Under stadsbyggnadsborgarrådet Helge Berglunds ledning diskuterades detta material vid en rad sammanträden med stadens förvaltningschefer och andra experter. Förslaget redovisades i då föreliggande skick för stadsplanenämnden i november 1948.

I juni 1949 beslöt stadskollegiet att för utredning av stadens investeringsbehov och den ekonomiska framtidsplaneringen tillsätta en särskild kommitté bestående av samtliga borgarråd och fyra representanter för kollegiet. Investeringskommittén skulle bl. a. övertaga huvudmannaskapet för generalplanarbetet. De vid denna tid i huvudsak slutförda generalplaneutredningarna föredrogos kapitel för kapitel i kommittén under nio sammanträden under tiden november 1949—maj 1950. I anslutning härtill behandlade kommittén under maj och juni 1950 en av dess kansli uppgjord investeringsplan för 1950-talet med tillhörande budgetberäkningar. Utan att för egen del ta ställning till de framlagda utredningarna och deras resultat beslöt kommittén, att generalplaneförslaget skulle utgivas av trycket och att de ekonomiska beräkningarna skulle ingå som ett kapitel i denna publikation.

I anslutning till synpunkter, som framkommit vid investeringskommitténs genomgång av utredningsmaterialet, har stadsplanekontoret i vissa avseenden reviderat och kompletterat sitt förslag. Uppsättningen av texten påbörjades hösten 1950, kartorna slutträtades under våren och sommaren 1951 och före årets utgång förelåg praktiskt taget hela generalplaneboken i korrekturavdrag. I detta skick har investeringskommittén ånyo diskuterat förslaget, vilket föranlett stadsplanekontoret till vissa ytterligare justeringar.

Sedan generalplanarbetet påbörjades, har

en ny byggnadslagstiftning tillkommit. Enligt 1947 års byggnadslag skall generalplan genom stadens försorg upprättas »i den mån så erfordras till ledning för närmare planläggning av stadens ordnande och bebyggande». Denna plan skall ange grunddragen för markens användning till olika ändamål, såsom tätbebyggelse, viktigare trafikleder och andra allmänna platser. Generalplanen antages av stadsfullmäktige. På framställning av staden må planen helt eller delvis fastställas av konungen, och först i den mån så skett är planen förenad med vissa rättsverkningar. Innan generalplan av stadsfullmäktige antages, skall den granskas av byggnadsstyrelsen.

Generalplan i byggnadslagens mening har i Stockholm hittills endast antagits för Södra Spånga, dock utan att underställas konungen för prövning och fastställelse. Så långt som bebyggelsen, stadsplanläggningen och trafikplaneringen inom Stockholm fortskridit, gäller behovet av en sådan dispositions- och trafikplan som byggnadslagens generalplaneinstitut avser numera icke så mycket Stockholm som dess mer marken utanför stadens gränser. Med tanke på den snabbt fortskridande urbaniseringen av huvudstadens grannskap framstår det därför som angeläget att det på Stockholmstraktens regionplaneförbund ankommande planläggningsarbetet fullföljes för den näringsgeografiskt och stadsbyggnadsmässigt allt tydligare framträdande enheten Stor-Stockholm. Att saknaden hittills av egentlig regionplanering för stockholmstrakten skapar besvärande osäkerhetsmoment även i Stockholms egen planering har stadsplanekontoret framhållit i sin utredning.

I anslutning till avsikten vid stadsfullmäktiges beslut om en generalplaneutredning har stadsplanekontoret givit sitt arbete ett vida fylligare innehåll än byggnadslagstiftningen närmast åsyftar. På grundval av ingående undersökningar och studier har kontoret redovisat och delvis sökt uppställa normer och målsättningar för utvecklingen över nära nog hela det kommunala planet. Enligt kommitténs mening har detta i samråd med de olika förvaltningarna genomförda utredningsarbete lett till många nyttiga rön och erfarenheter och lämnat viktiga positiva resultat, om vilka

stadsplanedirektören Sven Markelius och generalplaneavdelningens föreståndare arkitekten Göran Sidenbladh i första hand ha förtjänst. Icke minst synes det värdefullt att här i samlad form äga tillgång till ett mångsidigt och väl genomarbetat utredningsmaterial.

Å andra sidan ligger det i sakens natur att ett så sammansatt handlingsprogram, som det stadsplanekontoret framlagt överhuvudtaget icke kan av en stadsstyrelse antagas som ett bestämmande rättesnöre för den kommunala planeringen. Bortsett från de ekonomiska avvägningsproblem, som skulle möta vid dess fastställande och från svårigheten, kanske omöjligheten att vinna enighet om ett program, därest icke detta uttunnas till praktisk betydelselöshet, är utvecklingen i nutidens samhälle och icke minst i Stockholm så snabb och stundom så omvälvande, att en gång fastställda normer behöva ständigt revideras, med risk att de eljest komma att verka hindrande och fördröjande. En utredning av denna omfattning har icke kunnat i alla delar hänföras till en och samma tidpunkt, och redan under den tid den pågått ha positionerna på sina håll framflyttats så, att stadsplanekontoret nödgats omarbeta färdiga normer, medan förslaget på andra punkter, såsom ofrånkomligt torde vara, röjer en viss eftersläpning.

Redan av här anförda allmänna skäl har investeringskommittén sålunda icke ansett sig i princip kunna eller böra taga ställning till generalplaneförslaget, och därjämte ha inom kommittén invändningar i olika avseenden framförts emot föreslagna normer och problemlösningar, bl. a. i så centrala frågor som trafik och bostadsbebyggelse.

Så länge en regional plan för lokaltrafiken saknas, komma förslagen i fråga om kommunikationsnätet att delvis vila på osäker grund. Exempelvis äro förutsättningarna för det andra tunnelbanesystemet långt ifrån utredda, ej heller ha för stadens trafikplanering viktiga frågor om den fortsatta utbyggnaden av statens järnvägars anläggningar inom Stockholm, särskilt spörsmålet om det framtida behovet av en förstärkning av sammanbindningsbanan med ytterligare spår, kunnat tillräckligt belysas och prövas.

För bostadsbyggandet har utredningen

bl. a. uppställt den normen, att enfamiljshus skulle uppföras i en utsträckning, som motsvarar en fjärdedel av nyproduktionen. Av kända skäl har byggenskapen under senare år måst inriktas på hyreshus i så övervägande grad, att enfamiljshusen nu icke upptaga mer än 5—7 % av den årliga nyproduktionen, och detta torde såsom stadsplanekontoret påpekar svårigen kunna undgå att påverka möjligheterna att uppnå den av utredningen önskade relationen. Till den i detta sammanhang betydelsefulla frågan om exploaterings- och stadsplanekostnaderna vid olika bebyggelse-sätt har utredningen lämnat intressanta bidrag. Materialet synes dock delvis osäkert och ofullständigt bl. a. så till vida som beräkningarna avse anläggningskostnaderna men icke driftkostnaderna. I enlighet med ett i samråd med generalplaneavdelningen uppgjort förslag har kommittén också igångsatt kompletterande utredningar av dessa frågor.

Generalplaneutredningens beräkningar av hamnbehoven hade i huvudsak avslutats före tillkomsten av stadskollegiets särskilda hamnutredning. Hamnkommittén har ännu ej slutfört sitt arbete, och dess resultat ha icke kunnat beaktas i generalplaneboken i annan mån än att anläggningarna i den särskilda investeringsplanen för 1950-talet ansetts kunna avsevärt beskäras i förhållande till tidigare beräkningar. Hamnkommitténs undersökningar väntas bli framlagda i år, och man torde i detta sammanhang få ompröva behoven av reservat för nya hamnbyggnader.

Stockholm i juni 1952.

För stadskollegiets investeringskommitté

JOHN BERGVALL

/ Joakim Garpe

NOTIS

*F*öreliggande bok är resultatet av ett samarbete av stadsplanekontorets fasta personal och utomstående experter. Bland de som tidigare arbetat inom stadsplanekontoret och därvid i stor utsträckning deltagit i generalplanearbetet skall särskilt nämnas chefen för stadsplanekontorets dåvarande spårtekniska avdelning, f. överingenjören Gösta Lundborg, f. stadsplanearkitekten, nuvarande regionplanechefen Carl Fredrik Ahlberg och stadsplanenämndens och kontorets sekreterare, nuvarande byråchefen Erland von Hofsten. Under viss tid har fil. dr Olof Hölcke varit vår expert på näringsgeografiska frågor. Hans arbete finns närmare redovisade i kapitel 4. Fil. dr Edmund Dahlström har medverkat i generalplanearbetet som sociolog och därvid utarbetat största delen av kapitlen 6, 11 och 12.

De demografiska utredningarna har på utredningens uppdrag utförts av kanslirådet Gunnar Ekdahl och statssekreterare Per Åsbrink, den klimatologiska översikten av överdirektören för Sveriges Meteorologiska och Hydrologiska Institut, fil. dr Anders Ångström och redogörelsen för stockholmstraktens geologi av fil. lic. Erik Fromm vid Sveriges Geologiska Undersökning. En specialstudie av dagsljusbelysningen är utförd av arkitekt SAR Gunnar Pleijel och redogörelsen för skatteunderlagets utveckling av Stockholms stads statistiska kontor. Samtliga dessa sistnämnda arbeten redovisas såsom bilagor.

De polykroma kartorna har utförts av Gunnilla Wernstedt. Sammanfattningen har översatts till engelska av redaktör Cyril Marshall. Fil. kand. Ebo Dahlbäck har anskaffat bildmaterial och redigerat denna bok.